

LIETUVA – DIDELĖ

ar
MAŽA?

Jei surasi Lietuvą pasaulio žemėlapyje ir palyginsi ją su kitomis šalimis, greičiausiai atrodys maža. Net ir tarp 47 Europos valstybių ji nepelnytų didžiausios titulo – pagal teritorijos dydį užima 25 vietą. Visai kas kita Baltijos šalys: **Lietuva** dydžiu lenkia ir **Latviją**, ir **Estiją**.

MAŽA, JEI...

DIDELĖ, JEI BANDYTUM APEITI PEŠČIOMIS

Ne vienas lietuvis tą jau pabandė padaryti.

2014 metais 46 dienas aplink Lietuvą ėjo ir 1100 km įveikė **Mantas Bartuševičius**.

2019 metais per 42 dienas 1332 km nužygiavo **Šarūnas Dignaitis**.

2016 metais per 38 dienas apie 900 km sukūrė **Mantas Žalkauskas**.

2019 metais 1390 km aplink Lietuvą apėjo šešiolikmečiai **Nojus Gaidamavičius** ir **Dominykas Kvoščiauskas**.

Jei kiekvieną dieną nupėdintum po 20 km (maždaug tiek susidarytų apsukus 50 ratų stadione) tiksliai pagal Lietuvos teritorijos ribą, kelionė užtruktų apie 88 dienas. Kitaip tariant, tėtų keliauti beveik 3 mėnesius. Po tokios kelionės nė vienas nedrįstų sakyti, kad Lietuva maža, ar ne?

Jeį važiuotum dviračiu, užtruktum gerokai trumpiau, greičiausiai kelias savaites. Pavyzdžiui, 2020-aisiais raliu asas **Vytautas Švedas** su **Viliumi Rožuku** ir **Ramūnu Kupstu** Lietuvą dviračiais apvažiavo per 8 dienas ir numynė 1140 km, o 2010 metais **Gvidas Skirutis** maždaug 1220 km įveikė per... 3 paras 12 valandų ir 15 minučių!

Lietuvos plotas šiandien yra į ją sutilptų apie 160 tokių miestų kaip Vilnius. Tačiau Lietuvos teritorija ne visuomet buvo tokia.

KLAIPĖDA

KAUNAS

VILNIUS

ALYTUS

65 300
KM²

ŽINOMA, VISA LIETUVOS TERITORIJOS SIENA KIEK ILGESNĖ NEI BET KURIO IŠ ŠIŲ KELIAUNINKŲ ĮVEIKTAS KELIAS.

1763
KM

LIETUVA – DIDELĖ

ar
MAŽA?

Jei surasi Lietuvą pasaulio žemėlapyje ir palyginsi ją su kitomis šalimis, greičiausiai atrodys maža. Net ir tarp 47 Europos valstybių ji nepelnytų didžiausios titulo – pagal teritorijos dydį užima 25 vietą. Visai kas kita Baltijos šalys: **Lietuva** dydžiu lenkia ir **Latviją**, ir **Estiją**.

MAŽA, JEI...

DIDELĖ, JEI BANDYTUM APEITI PĖSČIOMIS

Ne vienas lietuvis tą jau pabandė padaryti.

2014 metais 46 dienas aplink Lietuvą ėjo ir 1100 km įveikė **Mantas Bartuševičius**.

2019 metais per 42 dienas 1332 km nužygiavo **Šarūnas Dignaitis**.

2016 metais per 38 dienas apie 900 km sukorė **Mantas Žalkauskas**.

2019 metais 1390 km aplink Lietuvą apėjo šešiolikmečiai **Nojus Gaidamavičius** ir **Dominykas Kvočiauskas**.

Jei kiekvieną dieną nupėdintum po 20 km (maždaug tiek susidarytų apsukus 50 ratų stadione) tiksliai pagal Lietuvos teritorijos ribą, kelionė užtruktų apie 88 dienas. Kitaip tariant, tektų keliauti beveik 3 mėnesius. Po tokios kelionės nė vienas nedrįstų sakyti, kad Lietuva maža, ar ne?

Jeį važiuotum dviračiu, užtruktum gerokai trumpiau, greičiausiai kelias savaites. Pavyzdžiui, 2020-aisiais raliu asas **Vytautas Švedas** su **Viliumi Rožuku** ir **Ramūnu Kupstu** Lietuvą dviračiais apvažiavo per 8 dienas ir numynė 1140 km, o 2010 metais **Gvidas Skirutis** maždaug 1220 km įveikė per... 3 paras 12 valandų ir 15 minučių!

Lietuvos plotas šiandien yra **65 300 KM²** ir ją sutilptų apie 160 tokių miestų kaip Vilnius. Tačiau Lietuvos teritorija ne visuomet buvo tokia.

KLAIPĖDA

KAUNAS

VILNIUS

ALYTUS

ŽINOMA, VISA LIETUVOS TERITORIJOS SIENA KIEK ILGESNĖ NEI BET KURIO IŠ ŠIŲ KELIAUNINKŲ ĮVEIKTAS KELIAS.

1763
KM

XIII A. Karaliaus Mindaugo valdymo laikais (1253–1263) Lietuvos teritorija buvo beveik 2 kartus didesnė, nei yra šandien. Jos plotas buvo beveik 120 000 km².

XIV A. Šalies kunigaikščiu tapus Gediminui (1316–1341), Lietuvos (tiksliau, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės, LDK) teritorija tapo dar trečdaliu didesnė nei anksčiau.

XIV–XV A.

ESU VYTAUTAS!
NUKELIAVAU
IKI JUODOSIOS
JŪROS.

Vytauto Didžiojo valdymo laikais (XV a.) LDK teritorija buvo didžiausia per visą šalies gyvavimo laikotarpį ir driekėsi nuo Baltijos iki pat Juodosios jūros. Tuo metu LDK užėmė net 14 kartų didesnę teritoriją nei šandien. Jos plotas buvo

930 000
KM²

XVI A. Pagal 1569 metais pasirašytą Liublino unijos aktą sudaryta Abiejų Tautų Respublika (ATR), dalis LDK žemių atiteko Lenkijos karalystei.

1914 M. Prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui, į Lietuvos žemes, kurios tuo metu priklausė Rusijai, įžengė vokiečiai. Lietuva tapo karo zona ir stipriai nukentėjo, tačiau Rusija su Vokietija per karą taip pat labai susilpnėjo. Todėl gudruoliai lietuviai ėmė galvoti apie nepriklausomybės atkūrimą.

XVIII A. Sustiprėjusi Rusija, Austrija ir Prūsijos per kelerius metus neteisėtai pasidalijo ATR: pirmą kartą dalį žemių pasisavino 1792 metais, antrą kartą – 1794 metais, o galiausiai tai, kas dar buvo likę, pasidalijo 1795 metais. Žemėlapyje Lietuvos neliko.

XVII A. Po karo su Maskvos kunigaikštyste Lietuvos teritorija susitraukė iki 320 000 km², tačiau vis dar buvo beveik 5 kartus didesnė nei dabartinė.

1918 M. Paskelbus Lietuvos nepriklausomybę, Lenkija užėmė Vilnių ir kitas žemes, kurios bendrai vadinamos Vilniaus kraštu. Tuomet Lietuvos teritorija tapo mažesnė, nei yra šandien.

NUO ŠIOL LIETUVA
YRA NEPRIKLAUSOMA
IR SAVARANKIŠKA
VALSTYBĖ.

O MES ESAME
SIGNATARAI.

1923 M. Įvyko žemių dalybos su Latvija, Lietuva atgavo siaurą Baltijos pajūrio ruožą. Tuomet valstybės teritorija buvo maždaug 53 000 km². Prisijungus Klaipėdos kraštą, Lietuvos plotas padidėjo dar daugiau nei 2000 km².

1990 M. KOVO 11 D.

Paskelbus Nepriklausomybės Atkūrimo Aktą, porą metų truko derybos dėl Lietuvos teritorijos. Galiausiai ji tapo tokia, kokia yra ir šandien.

1940 M. Lietuvą su visu Vilniaus kraštu okupavo pati Sovietų Sąjunga. Šalies vardas ir vėl dingio iš žemėlapių. 1945 metais Lietuvai, nors ji tuo metu ir priklausė Sovietų Sąjungai, atiteko dalis Vilniaus krašto ir Klaipėdos krašto. Pirmą kartą istorijoje abi šios žemės Lietuvai priklausė tuo pačiu metu.

1939 M. Prieš pat Antrąjį pasaulinį karą Vokietija užėmė Klaipėdos kraštą. Tuo metu Lietuvos teritorija buvo mažiausia per visą jos gyvavimo laikotarpį – 52 822 km².

Tais pačiais metais SSRS okupavo Lenkiją, o Vilniaus kraštą perdavė Lietuvai. Todėl šalies teritorija vėl padidėjo.

XIII A. Karaliaus Mindaugo valdymo laikais (1253–1263) Lietuvos teritorija buvo beveik 2 kartus didesnė, nei yra šiandien. Jos plotas buvo beveik 120 000 km².

XIV A. Šalies kunigaikščių tapus Gediminui (1316–1341), Lietuvos (tiksliau, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės, LDK) teritorija tapo dar trečdaliu didesnė nei anksčiau.

XIV–XV A.

ESU VYTAUTAS!
NUKELIAVAU
IKI JUODOSIOS
JŪROS.

LDK

DABARTINĖ
LIETUVOS
TERITORIJA

Vytauto Didžiojo valdymo laikais (XV a.) LDK teritorija buvo didžiausia per visą šalies gyvavimo laikotarpį ir driekėsi nuo Baltijos iki pat Juodosios jūros. Tuo metu LDK užėmė net 14 kartų didesnę teritoriją nei šiandien. Jos plotas buvo

930 000
KM²

XVI A. Pagal 1569 metais pasirašytą Liublino unijos aktą sudaryta Abiejų Tautų Respublika (ATR), dalis LDK žemių atiteko Lenkijos karalystei.

1914 M. Prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui, į Lietuvos žemes, kurios tuo metu priklausė Rusijai, įžengė vokiečiai. Lietuva tapo karo zona ir stipriai nukentėjo, tačiau Rusija su Vokietija per karą taip pat labai susilpnėjo. Todėl gudruoliai lietuviai ėmė galvoti apie nepriklausomybės atkūrimą.

XVIII A. Sustiprėjusi Rusija, Austrija ir Prūsija vos per kelerius metus neteisėtai pasidalijo ATR: pirmą kartą dalį žemių pasisavino 1792 metais, antrą kartą – 1794 metais, o galiausiai tai, kas dar buvo likę, pasidalijo 1795 metais. Žemėlapyje Lietuvos neliko.

XVII A. Po karo su Maskvos kunigaikštyste Lietuvos teritorija susitraukė iki 320 000 km², tačiau vis dar buvo beveik 5 kartus didesnė nei dabartinė.

1918 M. Paskelbus Lietuvos nepriklausomybę, Lenkija užėmė Vilnių ir kitas žemes, kurios bendrai vadinamos Vilniaus kraštu. Tuomet Lietuvos teritorija tapo mažesnė, nei yra šiandien.

O MES ESAME
SIGNATARAI.

NUO ŠIOL LIETUVA
YRA NEPRIKLAUSOMA
IR SAVARANKIŠKA
VALSTYBĖ.

1923 M. Įvyko žemių dalybos su Latvija, Lietuva atgavo siaurą Baltijos pajūrio ruožą. Tuomet valstybės teritorija buvo maždaug 53 000 km². Prisijungus Klaipėdos kraštą, Lietuvos plotas padidėjo dar daugiau nei 2000 km².

1990 M. KOVO 11 D.

Paskelbus Nepriklausomybės Atkūrimo Aktą, porą metų trukusios derybos dėl Lietuvos teritorijos. Galiausiai ji tapo tokia, kokia yra ir šiandien.

1940 M. Lietuvą su visu Vilniaus kraštu okupavo ta pati Sovietų Sąjunga. Šalies vardas ir vėl dingio iš žemėlapių. 1945 metais Lietuvai, nors ji tuo metu ir priklausė Sovietų Sąjungai, atiteko dalis Vilniaus krašto ir Klaipėdos kraštas. Pirmą kartą istorijoje abi šios žemės Lietuvai priklausė tuo pačiu metu.

1939 M. Prieš pat Antrąjį pasaulinį karą Vokietija užėmė Klaipėdos kraštą. Tuo metu Lietuvos teritorija buvo mažiausia per visą jos gyvavimo laikotarpį – 52 822 km².

Tais pačiais metais SSRS okupavo Lenkiją, o Vilniaus kraštą perdavė Lietuvai. Todėl šalies teritorija vėl padidėjo.

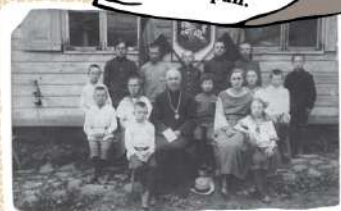
LIETUVIŠKA

MOKYKLA

PIRMOSIOS MOKYKLOS

Kaip šiandien Lietuvos vaikai žingsniuoja į mokyklą, taip ir prieš daugiau nei 600 metų ėjo. Žinoma, tada mokyklų buvo nedaug, o ir tos pačios buvo mažos. Po Lietuvos krikšto mokymo įstaigos dažniausiai kūrėsi prie vienuolynų ir bažnyčių. Tokios mokyklos vadintos **parapinėmis**. Jose pamokos vykdavo lietuviškai ir lenkiškai, čia vaikai išmokdavo skaityti, rašyti, skaičiuoti, taip pat mokydavosi tikybos ir giedodavo. Mokytojais dažniausiai būdavo **kunigai**.

NAUJAS ŽODIS
GRIFELIS
Rašiklis
SLEBIZAVIMAS
Kalbos mokymasis
skiemenuojant, pavyzdžiui: **b i r e - tai b e,**
b i r i - tai b i
ir pan.

10 pav.

Lietuvą pasiglemžus caro valdžiai, pradinėse mokyklose iš pradžių dar buvo mokoma lietuviškai ir lenkiškai. Anuomet veikė vienklasės (visi vaikai mokėsi vienoje klasėje) ir dviklasės (vaikai suskirstyti į dvi klases) mokyklos. Jei dar ir dabar tokios veiktų, visi pradinukai sėdėtų vienoje klasėje ir mokytųsi to paties.

NAUJAS ŽODIS
GRIFELINĖ LENTELĖ

Lyg daugkartinis sąsiuvinio lapas. Kai lentelę prirašydavo, viską nuvalydavo skudurėliu ir galėdavo rašyti iš naujo.

9 pav.

SLAPTOSIOS MOKYKLOS

Tuo metu, kai Lietuvoje draudė lietuvišką spaudą, o mokyklose buvo mokoma rusų kalba (1864–1904), kai muose veikė slaptosios pradinės mokyklos, dar vadinos vargo mokyklomis. Lietuviškai jose vaikus mokė **daraktoriai** – tų mokyklų mokytojai. Anuomet mokyklomis tapdavo vis kito valstiečio namai, o klase – kambarys su ilgu stalu, prie kurio vaikai susėdavo. Tiek vaikai, tiek suaugusieji tokias slaptas mokyklas labai vertino ir stengėsi, kad caro valdžia jų nesurastų ir nesunaikintų.

NAUJAS ŽODIS
DARAKTORIUS

Slaptos pradinės mokyklos mokytojas.

VARGO
MOKYKLA

11 pav.

LIETUVIŠKA MOKYKLA

PIRMOSIOS MOKYKLOS

Kaip šiandien Lietuvos vaikai žingsniuoja į mokyklą, taip ir prieš daugiau nei 600 metų ėjo. Žinoma, tada mokyklų buvo nedaug, o ir tos pačios buvo mažos. Po Lietuvos krikšto mokymo įstaigos dažniausiai kūrėsi prie vienuolynų ir bažnyčių. Tokios mokyklos vadintos **parapinėmis**. Jose pamokos vykdavo lietuviškai ir lenkiškai, čia vaikai išmokdavo skaityti, rašyti, skaičiuoti, taip pat mokydavosi tikybos ir giedodavo. Mokytojais dažniausiai būdavo **kunigai**.

9 par.

10 pav.

Lietuvą pasiglemžus caro valdžiai, pradinėse mokyklose iš pradžių dar buvo mokoma lietuviškai ir lenkiškai. Anuomet veikė vienklasės (visi vaikai mokėsi vienoje klasėje) ir dviklasės (vaikai suskirstyti į dvi klases) mokyklos. Jei dar ir dabar tokios veiktų, visi pradinukai sėdėtų vienoje klasėje ir mokytųsi to paties.

SLAPTOSIOS MOKYKLOS

Tuo metu, kai Lietuvoje draudė lietuvišką spaudą, o mokyklose buvo mokoma rusų kalba (1864–1904), kai muose veikė slaptosios pradinės mokyklos, dar vadinos vargo mokyklomis. Lietuviškai jose vaikus mokė **daraktoriai** – tų mokyklų mokytojai. Anuomet mokyklomis tapdavo vis kito valstiečio namai, o klase – kambarys su ilgu stalu, prie kurio vaikai susėdavo. Tiek vaikai, tiek suaugusieji tokias slaptas mokyklas labai vertino ir stengėsi, kad caro valdžia jų nesurastų ir nesunaikintų.

VARGO
MOKYKLA

11 pav.

TRADICINIAI VALGIAI

NAUJAS ŽODIS
**TRADICINIAI
LIETUVIŲ
PATIEKALAI**

Tai valgiai, kurie yra pagaminti Lietuvoje iš čia užaugintų, surinktų ar kitaip gautų produktų taip, kaip juos gamino mūsų senoliai.

Skilandis

Tai rūkytas kapotos ar maltos mėsos gaminys. Iš vienos kiaulės anuomet padarydavo tik vieną skilandį, nes... jam gaminti reikalingas kiaulės skrandis. O jį kiaulė juk turi tik vieną. Ir tą patį didelį. Tad jei skilandis mažas, vadinasi, mėsa buvo sudėta į kiaulės pūslę. Skilandis anksčiau būdavo valgomas tik per šventes ar kokia nors svarbia proga, o šiandien jį paprasta įsigyti parduotuvėse, ūkininkų krautuvėse ar Kaziuko mugėje.

JAU VISĄ
VALANDĄ KOČIOJU
TĄ TEŠLĄ, NEGALIU
IR TELEVIZORIAUS
PAŽIŪRĖTI.

Varškės sūris

Varškės sūris senovėje gaminamas iš rauginto pieno. Jį pašildžius būdavo gaunama varškė, ją supildavo į sūrmaišius ir suspausdavo slėgtuvuose (slastuose). Varškės sūris, kurį valgome šiandien, gali būti sūrus (neretai su kmynais) arba saldus (pavyzdžiui, su džiovintomis spanguolėmis). Ar kada teko ragauti šio gardėsio?

Obuolių sūris

Iš pradžių tai buvo dvaruose gaminamas skanėstas (ir stalo puošmena!), ilgainiui atsidūrė ir ant paprastų valstiečių stalo. Obuolių sūriui gaminti nei varškės sūris, nei fermentinis sūris nebuvo naudojamas. Pagrindiniai ingredientai – obuoliai ir cukrus.

Lašiniai

Rūkyti lašiniai – svarbus senovės lietuvių maistas. Jų dėdavo į sriubas, naudodavo košių mirkalams gaminti, pjaustydavo kaip užkandį pavakariams. Kas jau kas, bet lietuviai tikrai žino, ką ir kaip daryti, kad lašiniai būtų skanūs ir tirptų burnoje.

DUONA UŽMINKYTA,
SŪRIAI SUSLĖGTI,
BELIKO SAUSAINIUS
PAŠAUTI KEPTI.

TRADICINIAI VALGIAI

NAUJAS ŽODIS
**TRADICINIAI
LIETUVIŲ
PATIEKALAI**
Tai valgiai, kurie yra
pagaminti Lietuvoje iš
čia užaugintų, surinktų
ar kitaip gautų produktų
taip, kaip juos
gamino mūsų
senoliai.

Skilandis

Tai rūkytas kapotos ar maltos mėsos gaminys. Iš vienos kiaulės anuomet padarydavo tik vieną skilandį, nes... jam gaminti reikalingas kiaulės skrandis. O jį kiaulė juk turi tik vieną. Ir tą patį didelį. Tad jei skilandis mažas, vadinasi, mėsa buvo sudėta į kiaulės pūslę. Skilandis anksčiau būdavo valgomas tik per šventes ar kokia nors svarbia proga, o šandien jį paprasta įsigyti parduotuvėse, ukininkų krautuvėlėse ar Kaziuko mugėje.

JAU VISĄ
VALANDĄ KOČIOJU
TĄ TEŠLĄ, NEGALIU
IR TELEVIZORIAUS
PAŽIŪRĖTI.

Duona

Lietuviai nuo seno kepė iš ruginių miltų ir vandens pagamintą juodą duoną. Duonos minkymas, formavimas, žymėjimas kryželiu ir net jos raikymas – viskas buvo svarbu. Galbūt tavo ar senelių namuose ir šandien kepama naminė duona?

Varškės sūris

Varškės sūris senovėje gaminamas iš rauginto pieno. Jį pašildžius būdavo gaunama varškė, ją supildavo į sūrmaišius ir suspausdavo slėgtuvuose (slastuose). Varškės sūris, kurį valgome šandien, gali būti sūrus (neretai su kmynais) arba saldus (pavyzdžiui, su džiovintomis spanguolėmis). Ar kada teko ragauti šio gardėsio?

Obuolių sūris

Iš pradžių tai buvo dvaruose gaminamas skanėstas (ir stalo puošmena!), ilgainiui atsidūrė ir ant paprastų valstiečių stalo. Obuolių sūriui gaminti nei varškės sūris, nei fermentinis sūris nebuvo naudojamas. Pagrindiniai ingredientai – obuoliai ir cukrus.

Lašiniai

Rūkyti lašiniai – svarbus senovės lietuvių maistas. Jų dėdavo į sriubas, naudodavo košių mirkalams gaminti, pjaustydavo kaip užkandį pavakariams. Kas jau kas, bet lietuviai tikrai žino, ką ir kaip daryti, kad lašiniai būtų skanūs ir tirtų burnoje.

DUONA UŽMINKYTA,
SŪRIAI SUSLĖGTI,
BELIKO SAUSAINIUS
PAŠAUTI KEPTI.

